

אלי אבידר: "לא תהיה אינתיפאדה שלישית"

חידוש השיחות הישירות בין ישראל והרשות הפלסטינית בפגישה ההולכת וקרבה בין בנימין נתניהו ואבו-מאזן, לאחר הסקנדל בצה"ל ומינוי הרמטכ"ל החדש, הפך, ללא ספק, לעניין המרכזי של השבוע החולף.

החלטנו לפנות בשאלות אודות הפרספקטיבות והתוצאות האפשריות של שיחות אלה אל ראש הפורום הציבורי המשפיע למען מזרח תיכון חכם, אלי אבידר (בתמונה). אלי אבידר, דיפלומט ישראלי בולט בעבר הלא-רחוק, אשר כיהן במדינות ערב השונות ולאחר מכן במחלקות משרד החוץ המתמחות בקשרי ישראל והעולם המוסלמי, בין היתר עם מדינות שלא מקיימות עמנו יחסים דיפלומטיים, נותר עד היום אחד הפרשנים המרכזיים בסוגיות המזרח התיכון.

- מר אבידר, בפתחו של סיבוב נוסף בשיחות בין ישראל לפלסטינים מתבקשת השאלה, עד כמה הצד הפלסטיני מוכן לשיחות הללו? על מה בכלל ניתן לדבר עם אבו-מאזן, הטוען שהוא "כמעט ונאנס על מנת שיישב ליד שולחן אחד עם נתניהו".

- על מנת להבין מדוע אבו-מאזן אומר את מה שהוא אומר צריך לדעת, שהמנהיגים הפלסטינים לא יכולים לסגת ולו צעד אחד מהצהרותיהם הקולניות הקודמות, מבלי שתהיה להם סיבה מספיק טובה לכך בעיני בני עמם. ללא אמתלה כזו הם פשוט יאבדו את יכולת ההנהגה. היזכרו בנסיבות החתימה על הסכם "עזה ויריחו תחילה" במצרים. חמש דקות לפני הטקס יאסר ערפאת סירב לחתום על ההסכם. ואז הנשיא מובארק תופס אותו בצוואר מאחורי הקלעים ואומר לו: "תשמע, אתה, בן כלב פלסטיני שכמותך, תחתום ומהר!". ערפאת חוזר לעזה ומיד מתנפלת עליו להקת עיתונאים. "מה עשית?", הם שואלים, "היית מנהיג המהפכה הפלסטינית, ומי אתה עכשיו, ראש עיריית עזה?!" ומה משיב להם ערפאת? "מה יכולתי לעשות?", הוא אומר, "הופעלו עליי לחצים אדירים על-ידי מנהיגי כל מדינות ערב, בראשם מובארק. זה היה בלתי נסבל! חסר תקדים!". והטענה הזו מתקבלת. "כמובן", סיכמו אז כלי התקשורת הפלסטיניים, "זה הגיוני, לא היה ניתן לעמוד בלחץ שכזה!".

אותו הדבר קורה גם היום. שימו לב לכך שאבו-מאזן יושב לשולחן המשא ומתן ללא כל תנאים מקדימים. ישראל לא מבטיחה לו לא חזרה לגבולות 1967, לא הפסקת בניה בהתנחלויות, ואפילו לא מסכימה בכלל להקמת מדינה פלסטינית - שום דבר! במצב הזה אצל הפלסטיני מהרחוב עולה השאלה: למה בכלל אבו-מאזן מסכים לשיחות האלה? מה הוא יכול לקבל כתוצאה מהם? ובסיטואציה הזו לא נותר לראש הרשות הפלסטינית שום דבר חוץ מלומר שהאמריקנים מאיימים עליו, שהם מפעילים עליו לחץ בלתי-ייאמן וכיו"ב. הבעיה טמונה בכך שהאמריקנים, כמו, בעצם, גם הפוליטיקאים שלנו, לא מבינים דבר בנכפי הנפש המזרחית. עדיף היה לאמריקנים פשוט לשתוק, ואילו הם, כששמעו כיצד אבו-מאזן חוזר בפעם השנייה, השלישית והרביעית על סיפור הלחץ האמריקני, מתחילים להכריז שבעצם הם לא הפעילו שום לחץ. היו יותר חכמים, סוף כל סוף! תשתקו!

- האם, לדעתך, אבו-מאזן בשל לויתורים רציניים, להכרה בכך שישראל לעולם לא תחזיר לא רק את גוש עציון, אלא גם את אריאל, קרני-שומרון ויתר גושי ההתנחלויות? ועד כמה ניתן להאמין לכך שגם נתניהו מוכן למה שקרוי בפוליטיקה שלנו "ויתורים כואבים"?

- למען האמת, זו בכלל שאלה אחרת שלא קשורה לשאלה הראשונה. השאלה היא לא מה אבו-מאזן רוצה או לא רוצה, אלא מה הוא יכול באופן מעשי. ובאופן מעשי לאבו-מאזן יש יכולת פחותה בהרבה מזו של מיודענו יאסר ערפאת. לערפאת היו מוניטין עצומים, היה לו הון עתק, היה לו כוח רב, כולל כוח צבאי. לאבו-מאזן יש הרבה פחות מכל הדברים האלה. אבל העיקר הוא בכך שאבו-מאזן הוא מנהיג חלש בהרבה ופוליטיקאי כשרוני הרבה

פחות מערפאת. ערפאת היה גאון במחשבה פוליטית. הוא ידע לתמרן אנשים מהמעגל הקרוב אליו, לחרחרר ביניהם ריב ולהבות של שנאה יוקדת, ואז התחמם ליד הלהבות האלה. אם הוא חשב שמי מהסגנים שלו יכול להוות איום לשלטונו, הוא מיד מינה לעצמו סגן שני, על מנת ששני אלה ישמידו זה את זה.

אבו-מאזן לא יודע לעשות את כל הדברים האלה. הוא אדם טוב. הוא חכם, רכש השכלה אירופאית. אבל כל זה לא מספיק בשביל להיות מנהיג. לא כל מורה טוב יכול להיות מדען טוב. לא כל פילוסוף מתאים לשמש כנשיא המדינה. אולי אבו-מאזן רוצה הרבה ומוכן לדברים רבים, אך הוא יכול מעט מאוד. אין לו שליטה על עזה. אין לו שליטה על החמאס אפילו ביהודה ושומרון. למה ללכת עד החמאס - אין לו שליטה אפילו על הפת"ח!

במקרה של נתניהו, הכל בדיוק הפוך: הוא באמת יכול הרבה מאוד, יכול - אבל לא רוצה. ועושה נכון שהוא לא רוצה. צריך לחתום על הסכם רק עם מי שיכול לעמוד בו ובהתחייבויות שהתחייב במסגרתו. לא חותמים על הסכמים עם מי שידוע עליו מראש שהוא איננו מסוגל לשלם את החשבון - זהו א"ב הן של עסקים והן של פוליטיקה. נתניהו מבין היטב שגם אם אבו-מאזן ירצה למלא, נאמר, את אותם סעיפים של ההסכם הישראלי-פלסטיני שיבטיחו את בטחונה של ישראל, הוא לא יוכל לעשות זאת, שכן ברגע שישראל תעזוב איזורים מסוימים ביהודה ושומרון, הם יפלו מיד לידי של החמאס.

- אבל אם כך הם פני הדברים, הרי שאבו-מאזן צודק: השיחות הסרות תכלית בשלב זה, ואין טעם לו או לנתניהו לנסוע לווינגטון...

- מה פתאום?! אלו שיחות חשובות ביותר - מנקודת המבט של הבחירות שאמורות להתקיים בארה"ב בנובמבר. לברק אובמה חשוב ביותר להראות לאמריקנים שהוא בכל זאת הצליח להושיב את הישראלים והפלסטינים מאחורי שולחן המשא ומתן, שהוא מקיים את הבטחותיו - ועל-ידי כך לחזק את עמדותיהם של חברי מפלגתו בארה"ב. עם זאת האמריקנים, כמובן, מבינים היטב שאין שום סיכוי לכך שהצדדים יגיעו לסיכום כלשהו במהלך השיחות האלה. הם יודעים טוב מאוד שאין לישראל פרטנר, בעצם, לחתימה על הסכם שכזה. כל זה הוא רק חלק ממשחק, אשר נועד לשמש את האינטרסים הפוליטיים של מעגלים חברתיים מסוימים בארה"ב, ותו לא.

- ובכל זאת, כיצד אתה רואה את התסריטים האפשריים של השיחות הללו? התסריט האופטימי ביותר, לדוגמא...

- במקרה הטוב ביותר עבור הפלסטינים, הם יכולים לחתום במהלך השיחות האלה על הסכם ביניים ארוך-טווח כלשהו. במסגרת ההסכם הזה יימשך הסטטוס-קוו, קרי, ישראל תוותר על המשך הבניה בהתנחלויות והקמת התנחלויות חדשות, ותסכים לאיזושהי "מדינה פלסטינית בדרך". אבל אי אפשר אפילו לדבר על פינוי התנחלויות או נסיגת ישראל משטחים אלה ואחרים. וגם הפלסטינים, כפי שאמרתי, לא מוכנים בעצמם להקמת מדינה משלם - אחרת אי אפשר פשוט להסביר מדוע הם לא ניצלו את אותם תשעת החודשים, במהלכם הבניה בהתנחלויות הייתה מוקפאת, לקידום משמעותי של מה שקרוי "תהליך השלום". ללא ספק הייתה להם האפשרות לכך.

- אבל בוא נתאר את התסריט הגרוע מכולם. השיחות יצביעו על כך שבין עמדות ישראל והפלסטינים ישנה תהום עמוקה, שאין על מה לדבר. מה הלאה? אינתיפאדה חדשה? התפרצות של תנועות אנטי-ישראליות בעולם הערבי ומלחמה יהודית-ערבית חדשה, גלובאלית?

- מה פתאום? שום דבר כזה בכל מקרה לא יקרה - לא מלחמה ערבית-יהודית חדשה, ולא אינתיפאדה חדשה. - מדוע?! הרי בסיטואציה זהה בעבר, יאסר ערפאת הבעיר בצורה מקצועית למדי את "אינתיפאדת אל-אקצה"...

- נכון. אך היזכרו איך ולמה. כאשר השיחות בקמפ-דיוויד הסתיימו בכשלון, האמריקנים הודיעו שהאחריות על הכשלון הזו מוטלת על ערפאת. ברק נתן לו את המקסימום שישראל הייתה יכולה לתת. בסיטואציה הזו ערפאת היה צריך לשנות את חוקי המשחק, והוא עשה זאת, בהעבירו את היחסים עם ישראל למישור של עימות מזוין. בהתנגשות בין ישראל והפלסטינים ישראל בהכרח יצאה כשידה על העליונה, כמות הקורבנות בצד הפלסטיני הייתה בהכרח גדולה יותר מאשר בצד הישראלי - והעולם התחיל להזדהות עם הפלסטינים, בשכחו את השאלה: מדוע דחה ערפאת את יד השלום המושטת.

אני לא חושב שאבו-מאזן או מי ממקורביו יכולים לחזור על הטריק הזה. אני חושב שהשיחות ההולכות וקרבות יהיו דומות למסטיק: הן יימשכו ויימשכו, ילוו בוויכוחים אינוספיים וחזרה לנקודת המוצא. הפרדוקס הגדול מכולם הוא שזה לא חסר טעם: רק כך נלמד לאט לאט לחיות אלה לצד אלה.

- אך תאר לעצמך כיצד יגיב החמאס לכשלון השיחות? עבירו תהיה זו הוכחה נוספת לכך שעם ישראל ניתן לדבר רק מעמדת כוח. ויחד עם זאת, זה ישמש עבורו הצדקה לירי נוסף של רקטות...

- החמאס בכל מקרה יכריז שעם ישראל ניתן לדבר רק בשפה של כוח, ללא קשר לתוצאת השיחות. אבל הוא לא יילך על חידוש ירי הרקטות, שכן בפועל, החמאס זקוק עכשיו פחות מכל דבר אחר לעימות נוסף עם ישראל. זאת מן הסיבה הפשוטה שישראל היא הכוח הריאלי היחיד שיכול לשים סוף לשלטון החמאס בעזה, ומנהיגי החמאס מבינים זאת היטב. הם לא שכחו את שיעורי "עופרת יצוקה", וזכרו שכמה ימים לאחר תחילת המבצע הזה החמאס פשוט הפסיק להתנגד. כל מנהיגיו התבצרו בבית-חולים, ואם ישראל הייתה רוצה לעצור אותם, היה מספיק לכתר את בית-החולים ולדרוש מהם להיכנע.

- אז למה לא עשינו זאת?

- את השאלה הזו צריך לשאול לא אותי, אלא את אהוד אולמרט ואהוד ברק.

- אגב, אם כבר בברק עסקינן, אני לא יכול שלא להיזכר במאמר חוצב הלהבות שפרסמת לאחרונה כנגד הצהרתו אודות כך שלישראל עוד נכונו צעדים חד-צדדיים נוספים...

- אני מודה שכתבתי את זה.

- אבל האם בכלל היה שווה לכתוב על זה? אני חושב שאחרי ההתנתקות מעזה, זה שצעדים חד-צדדיים כלשהם לא מביאים לשום דבר טוב, הפך פשוט לאקסיומה. מה הטעם לכתוב שהגילוס נשפך לים התיכון, ששתיים כפול שתיים שווה לארבע ושאלכסנדר מוקדון היה מצביא דגול?

- גם אני עד לא מזמן חשבתי שמדובר באקסיומה, ב-א"ב. והנה, לאחרונה, כשקראתי את נאומו של אהוד ברק בכנס המוקדש לעשור לנסיגת ישראל מאיראן (הערת מתרגם: כך במקור, צ"ל מלבנון, ככל הנראה - 7.1), אני מגלה פתאום שהאדם הזה לא הבין דבר, לא הפיק לקחים מן העבר! ברק הכריז שאנחנו לא הולנד ולא פינלנד, שאנחנו חיים במזרח התיכון, ולכן בעתיד ככל הנראה נאלץ לבצע צעדים חד-צדדיים אלה ואחרים. אני פותח את "ידיעות אחרונות" ורואה שם שעיתונאי בכיר, סבר פלוצקר, כתב שהוא מסכים לחלוטין עם ברק - אכן, בעתיד אנחנו עשויים להידרש לצעדים חד-צדדיים. יוצא שעבור רבים בישראל העניין הזה הוא לא א"ב. ודרך אגב, לעזאזל, דווקא בגלל שהשכנים שלנו הם לא הולנד או פינלנד אסור לנו לבצע צעדים חד-צדדיים כלשהם! מפני שבאזור שלנו כל צעד כזה מתקבל כהודאה בחולשה. אתה נסוג - קרי, אתה בורח. אתה בורח - קרי, אתה מפחד, אתה חלש ואפשר לגמור אותך בקלות.

הנסיגה החד-צדדית מלבנון הייתה טעות פוליטית קולוסאלית, אשר היכתה מכה קשה את כוח ההרתעה של צה"ל. בעת הנסיגה, היו בשורות החיזבאללה כ-800 לוחמים. אך "הניצחון" על ישראל הגדילה פי כמה את משקלה והמוניטין שלה בלבנון, וכן את הסיוע שהיא מקבלת מאיראן. היום החיזבאללה מונה עד 30,000 לוחמים, מצוידים היטב בזכות הכסף האיראני. החיזבאללה היום חזק משמעותית הן מן הצבא הלבנוני והן מממשלת לבנון. אז כאשר ברק אומר שאנחנו יכולים לחזור על משהו כזה עוד פעם, אני נתקף בחרדה.

- נו באמת! מי בממשלה הנוכחית יכול לתמוך בנסיגה חד-צדדית? נתניהו? ליברמן? בגין? לנדאו? הבא נסלח לברק על ההזיות האלה ונשכח ממנו...

- תאמר לי, ואם היו אומרים לך ב-2002 ששרון ייסוג חד-צדדית מעזה, היית מאמין? אני מניח שגם לזה היית קורא "הזיות". לא, רעיונות כאלה צריך להרוג כשהם קטנים! אני רוצה להסביר לך משהו. אנחנו חושבים שאנחנו חזקים. אנחנו בטוחים שאם ניסוג לגבולות הבינלאומיים, העולם יכיר בזכותנו להגן על הגבולות האלה ולהשיב על כל ניסיון להפרם. ומה קורה בפועל? מן הרגע שבו נסוגנו, או ברחנו מלבנון באישון ליל, החיילים והאיכרים הלבנונים זורקים דרך קבע בחיילים שלנו העומדים על הגבול אבנים ועגבניות, ומקללים אותם בערבית. אז זהו, שאם מקללים את אמו של חייל מצרי, הוא לא ישתוק. אם יעליבו את אמו של חייל ירדני, הוא לא ישתוק. חייל סורי לא יסבול את זה שזורקים עליו עגבניות וביצים סרוחות. אבל החייל הישראלי שותק בשם השלום, וזה מתקבל אצל הערבים כגילוי נוסף של הפחדנות והחולשה שלנו. צריך להבין, כמו שכבר אמרתי, שהנסיגה מלבנון גרמה לנו נזק עצום. הפסיקו לפחד מאיתנו. מלחמת לבנון השנייה, שלוותה בהפצצות ביירות, וכן "עופרת יצוקה", שיפרו מעט את המצב, אך לא יותר מכך.

- האם זה אומר שהעולם הערבי יתאחד מתישהו לצורך מלחמה כוללת כנגד ישראל? למשל, הרעיון של "היוזמה הסעודית" הוא בדיוק כזה, שאו שישאל מאמצת אותה ובתמורה מקבלת שלום עם כל העולם הערבי, או שהיא נכנסת לעימות אקטיבי עם כולו.

- זה, למזלנו, לא מה שמאיים עלינו. רק אנחנו בישראל משתמשים במונח "העולם הערבי". בפועל, אין שום "עולם ערבי" מאוחד. אין שום דבר משותף בין לוב ומרוקו, סוריה וערב הסעודית וכד'. ישנם חילוקי דעות פוליטיים בין מדינות שונות, בין הסונים והשיעים, חיכוכים בין השיעים לבין עצמם ובין הסונים לבין עצמם. מה שמאחד את הערבים הוא השנאה לישראל. זהו ה"דבק", שאותו אנחנו חייבים ויכולים לשטוף, אם ננהל את הדיפלומטיה שלנו לא כפי שניהלנו אותה עד כה, אלא מתוך התחשבות בפסיכולוגיה הערבית ובכללי המשחק הנהוגים במזרח התיכון. לצורך כך אנחנו כלל לא מחויבים ביחסים דיפלומטיים עם אותן המדינות.

- אתה רוצה לומר שעד כה לא היה לנו שר חוץ שהיה מסוגל לבנות מחדש את היחסים בינינו לבין מדינות ערב?

- לא הייתה לנו עד כה ממשלה כזו. הדיפלומטיה והפוליטיקה הישראליות נבנות וממשיכות להיבנות לפי הדגם האירופי, שבמסגרתו כל היחסים מתחלקים ל"דידוטיים", "לא-דידוטיים" ו"עוינים", שבו בתגובה לכל צעד לא ידידותי יוצא מכתב מחאה וכד'. אבל במזרח הכל מסובך יותר. למשל, מנהיגי מצרים וסוריה שונאים זה את זה, אבל כשהם צריכים להיפגש, הם נפגשים ומתנשקים, והעיתונים בשתי המדינות כותבים שמצרים וסוריה הן חברות אמת, רק שבעבר הייתה איזושהי אי-הבנה קטנה.

ומה קורה אצלנו? לא מזמן גילינו מאגרי גז תת-ימיים, ולבנון מיד הכריזה שהגז שייך לה. וכיצד מגיב על כך שר התשתיות הלאומיות, עוזי לנדאו? הוא אומר שאם לבנון תנסה לכבוש את מאגרי הגז האלה, לישראל יהיה מספיק כוח להגן עליהם, עד כדי כך שלבנון תצטער מרה על הניסיון הזה שלה. האם זו תשובה נכונה? לא, היא לא נכונה.

התשובה צריכה להיות כדלקמן: "לישראל אין ספק בכך שלבנון קצת טועה, והמאגרים שהתגלו שייכים לישראל ורק לה. באותו הזמן אנו מאחלים מעומק הלב ללבנון לגלות בזמן הקרוב מאגרי גז משלה".

- ולבסוף, מה דעתך על האיום האיראני? האם לאחר הפעלת הכור בבושהר התקרבונו צעד נוסף אל תחילת מלחמת העולם השלישית?

- אני לא חושב שהפעלת הכור הזה שינתה בצורה משמעותית את מאזן הכוחות. הוא נותר כפי שהיה. אני גם לא חושב שהעולם עומד בפתחה של מלחמת עולם שלישית, היות ובדרך כלל המחשבה מאחורי זה היא שארה"ב תתמוך בישראל ואילו רוסיה תתמוך באיראן, ותיווצר מלחמה בין שתי המעצמות. בפועל, אין להעריך יתר על המידה את תמיכת רוסיה באיראן - רוסיה אף פעם לא תילחם עבור איראן. בו בזמן, התקרבותה של איראן להשגת נשק אטומי לא יכולה שלא להדאיג. אבל כאן אני רוצה להעיר את ההערה הבאה - דעות אנטישמיות ואנטי-ישראליות מובהקות נפוצות באיראן בקרב קבוצה רדיקלית קטנה מאוד מתוך האוכלוסייה. העם האיראני בכללותו לא תומך בדעות האלה, ולאנטישמיות באיראן אין שום שורשים היסטוריים. וזה אומר שבמקרה של הפלת המשטר החומייניסטי, מדיניות החוץ של איראן יכולה להתהפך מיד ב-180 מעלות

ערך את הראיון: פטר לוקימסון

תרגום: ד"ר ולדי דבוייריס